

DOĞADA BU AY

Kıyı Kumulları

Öyle bir yer düşünün ki, önünüzde bolca su var ama bunu kullanamıyorsunuz çünkü tuzlu. Kullanabileceğiniz tatlı su yerin metrelerce altında. Rüzgâr, burada kimi zaman o kadar sert esiyor ki, ayakta zor duruyorsunuz. Rüzgârın sizi savurmaması için yere çömelmek zorundasınız. Ama bu da yetmiyor. Altınızdaki kum da rüzgârdan dolayı sürekli hareket ediyor. Bulduğunuz yerde bu kumlarla birlikte savrulmamak için ayaklarınızı kumun derinliklerine daldırmak zorundasınız. Burası neresi mi? Kıyı kumulları.

Bir tür sütleşen

Doğada canlılar için yaşamın en zor olduğu yerlerden biri kıyı kumullarıdır. Buralarda tatlı su çok az bulunur. Bir yanda deniz dalgaları, bir yanda da şiddetli rüzgâr bu kumları sürekli hareket ettirir. Sert rüzgârlar aracılığıyla denizden tuzlu su taşınır. Ancak kıyı kumulları da korunması gereken önemli doğa alanlarıdır.

Kıyı kumulları, üç bölüme ayrılır: kumsal, ön kumul ve arka kumul. Her bölüm, farklı canlılar için uygun yaşam alanları oluşturur. Kumsallar, denizle karanın birleştiği yerlerdir. Canlılar için bu bölümde yaşam çok zordur. Bu nedenle kumsallarda çok az sayıda bitki ve hayvan türü bulunur. Deniz üzerinden göç eden kuşlar uzun yolculuklarında soluklan-

Çakır diken

Deniz nergisi

Havacıva

Kumulların zor koşullarına karşın burada pek çok canlı yaşar

mak için kumsalları kullanırlar. Ayrıca diğer hayvanlar da kimi zaman karaya vuran balıkları ya da kabuklu hayvanları bulmak için de kumsalı kullanırlar.

Kumsalın hemen arkasında ön kumul bulunur. Ön kumullar, kumsallara göre daha az dalgaya maruz kalsalar da, rüzgâr burada neredeyse hiç eksik olmaz. Kumsalda olduğu gibi, ön kumullarda da yaşam zorlu koşullar altında geçer. Rüzgâr nedeniyle sürekli hareketli olan kum, besinin az olması, yer altındaki tatlı suda olan ani değişimler, buharlaşmanın fazla olması burada yaşayan canlıların yaşamını zorlaştırır. Buna karşın bu zor koşullara uyum sağlamış kimi özel canlılar da vardır. Ön kumullar, farklı bitki ve hayvan türlerini de barındırabilir. Bu bitkiler arasında havacıva, çakırdikeni, sütlegenler, baklagiller ve kum zambağı da bulunur.

Şarkı Söyleyen Kumullar

Yüzyıllar boyunca doğa kâşifleri ve biliminsanları, kumul alanlara yaptıkları gezilerde kumullardan çıkan değişik seslerden söz etmişler. Marko Polo, Gobi Çölü'nde yaptığı yolculuk sırasında garip sesler duyduğunu, Charles Darwin de Şili'de yolculuk ederken kumullardan farklı sesler duyduğunu belirtmiş. Kumullardan geçen ve bu sesleri duyan insanların tarifleri genellikle birbirinden farklı. Kimi kumulların şarkı söylediğini, kimi ısıklığı duyduğunu kimi de kükrediğini söylemiş. Onların duyduğu bu sesler, sıkışık bir halde duran kum tanelerinin üstte bulunanlarının altta daha sabit duranlara sürtünmesiyle çıkar. Bir kumulda bu seslerin çıkabilmesi için kumulun çok kuru olması gerekir. Elbette bir de sayısız kum tanesinin bir arada olması.

Ön kumulların gerisindeyse arka kumullar yer alır. Burada kum tepeleri daha yüksektir. Ön kumullara göre daha sabittir. Bitki örtüsü daha fazla olduğu için rüzgârdan daha iyi korunur. Daha boylu bitkiler ve hatta küçük ağaççıklar görülebilir. Sıcaklık, ön kumula göre daha düşük ve nem oranı daha fazladır. Belirli bir süreden sonra yüksekliği ön kumul kadar hızlı olmasa da yine de artar. Arka kumullarda görülebilen bitki türleri arasında keçi boynuzu, defne, sakız, ardıç, kermes meşesi, kekik, laden gelir. Burada besin ön kumullara göre daha fazladır.

Kumullarda yaşayan hayvanlar, gündüz sıcağından ve aşırı rüzgârdan kaçıp kendilerini koruyabilirler. Burada yaşayan hayvanların çoğu, havanın daha serin olduğu geceleri etkindir. Ayrıca bunların çoğunun kumullarda yaşamaya uygun özellikleri vardır. Örneğin, kimi örümcekler kumun derinliklerinde yaşar, sürüngenlerin renkleri kumda saklanabilmelerini sağlar, yılanların derileri kaygan kumda kolayca hareket edebilecek şekildedir.

Yazın deniz kenarında bir yere gidiyorsanız ya da kumlarda bir kumul alan olup olmadığını mutlaka öğrenin. Bu alanları ziyaret edin, inceleyin ve gördüklerinizi bize iletin. Mümkünse fotoğraf çekin. Bize ileteceğiniz bilgiler, belki de bu alanları daha iyi tanıtmamıza yardımcı olacaktır.

Burcu Meltem Arık

► burcu.arik@dogadernegi.org

Kaynak:

Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları, Doğal Hayatı Koruma Vakfı, 2003

Sevgili Arkadaşlar, doğayla ilgili sorularınızı ve yaptığınız çalışmaları bize yollayabilirsiniz. Gönderdiklerinizin bazılarını zaman zaman köşemizde yer vereceğiz. Mektuplarınızı ve e-postalarınızı bekliyoruz. Adres: TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi Doğaya Bu Ay Köşesi/Atatürk Bulvarı/No:221/Kavaklıdere/06100/Ankara/e-posta:cocuk@tubitak.gov.tr